

Estudi previ de la CPA a partir d'un exercici realitzat per l'alumnat de Treball Social. Una primera aplicació de la rúbrica efectuada sobre un cas real.

Jordi Ibarz, Núria Prat, Toni Vives, Gerard Horta

1. Introducció

Aquest treball s'ha realitzat en el marc del projecte de recerca centrat en aprofundir en l'ensenyament - aprenentatge de la Competència transversal de Pensament analític (CPA) en la titulació del Grau de Treball social (Universitat de Barcelona). Aquesta és una de les competències destacades en la formació dels treballadors socials i per la seva professionalització.

En la literatura es mostra com el professorat li costa explicitar tant els objectes com els criteris d'avaluació que fa servir per saber si un alumne ha après un determinat contingut (Jorba i Casellas, 1996) i distingir l'avaluació d'una competència específica o els comportaments i habilitats associats per adquirir-la. O a la pràctica, veiem com s'avaluen altres continguts diferents de la competència que es promou. En el cas del pensament analític trobem estretes relacions amb el pensament reflexiu, crític i creatiu per a la formació dels treballadors socials (Yepes, Llobet i Prat, 2011).

També es posa de manifest la disparitat de criteris existents entre el professorat alhora de veure quin és el domini que ha de tenir l'estudiant d'aquesta competència al llarg de la formació. Sovint les exigències del seu assoliment queden situades dins de cada assignatura i és difícil contemplar una perspectiva global de la ubicació de l'estudiant en els diferents cursos de grau per la manca d'espais de treball col·laboratiu.

Si a més, tenim en compte que és probable que es modifiquin lleugerament els criteris d'avaluació a mesura que el professorat avança la correcció o lectura dels exercicis, sembla, per tant, necessari buscar formes que ens permetin explicitar els criteris perquè siguin compartits pel

professorat , i coneguts per tot l'alumnat. En aquest sentit s'ha pensat en l'elaboració d'una matriu de valoració o rúbrica.

Per confeccionar la rúbrica s'ha realitzat tot un treball previ, teòric i pràctic, per definir els seus ítems i per establir els criteris d'ordenació i de gradació d'aquests ítems. El present estudi s'ha dedicat a la valoració de la primera versió de la rúbrica elaborada en el marc del projecte de recerca suara esmentat.

2. Actuació d'innovació docent

a. Context d'aplicació

El context d'aplicació del present treball és el de la realització de l'instrument d'avaluació de la Competència de Pensament Analític, elaborat a partir del treball col·laboratiu de 16 professors i professores que imparteixen docència al Grau de Treball Social en un total de 12 assignatures d'àmbits disciplinars diversos. De les quals 8 pertanyen a primer curs i 4 a segon.

Les assignatures participants de primer curs són: Sociologia; Conceptes Bàsics del Treball Social; Política Social; Antropologia; Història Social Contemporània; Epistemologia del treball Social; Comunicació i Documentació; Iniciació a la Pràctica del treball Social. I de segon curs són: Mètodes i Tècniques en Investigació Social. Desigualtat i Exclusió Social i Habilitats Socials Comunicatives.

En les discussions sobre el material elaborat en aquest estudi previ de la CPA realitzades periòdicament ha participat la totalitat del professorat que acabem d'esmentar. Malgrat això en la correcció de l'exercici dels alumnes realitzat per testar la rúbrica hi han participat 8 d'aquests 16 professors i professores, corresponents a 7 de les 12 assignatures.

b. Objectius

Es tracta de sotmetre la rúbrica a una prova consistent en aplicar-la a un exercici autèntic dels realitzats durant algun dels cursos de Treball Social. La finalitat d'això es poder valorar les seves fortaleces i debilitats i així anar refinant el producte final, la rúbrica en la seva versió prèvia a la prova pilot.

c. Metodologia

La metodologia ha constatat de 5 fases que es descriuen a continuació:

Primera fase: disseny del procediment. S'ha realitzat una valoració de les tasques a realitzar. Aquesta part de la tasca l'ha realitzat un subgrup del projecte general. S'ha tingut molta cura en organitzar les tasques d'aquest estudi tenint en compte el temps realment disponible per dedicar a la correcció dels exercicis dels alumnes.

S'han establert els criteris generals amb els que es devien corregir els prop de 250 exercicis realitzats pels alumnes. Aquests exercicis consistien en un comentari d'un cas real i es podien agrupar per parelles. Els alumnes feien un primer comentari a principi de curs, i de nou se'ls hi sotmetia el mateix cas per a comentar a final de curs. La finalitat d'això tenia que veure amb la intenció de mostrar la progressió realitzada per l'alumnat en l'adquisició de la CPA durant el curs. Els criteris per a la correcció han resultat de l'aplicació de criteris científics en la correcció dels exercicis, com dels determinats per la valoració de la càrrega de treball que podien assumir els diferents membres del grup de treball.

En discussions prèvies es van plantejar dues opcions possibles tenint en comptes els dos criteris previs senyalats: el del rigor científic i el del temps disponible. Una opció que en dèiem qualitativa o intensiva amb pocs exercicis, i una altra que en dèiem quantitativa o extensiva amb molts exercicis. També es considerava que aproximadament havia de dedicar un màxim de 10hores a la correcció i revisió dels exercicis. Després de comentar en diverses reunions plenàries del grup les dues possibilitats i en la pràctica d'anar consensuant la millor opció al respecte de la correcció d'aquests exercicis s'ha optat per l'opció anomenada qualitativa, tot i que se n'ha realitzat una redefinició d'aquesta proposta integrant les crítiques rebudes i les nostres aportacions personals.

Mètode de correcció "Qualitativa" . Aquest consisteix en escollir de forma aleatòria 10 exercicis que han de ser corregits per un membre del grup de cada disciplina. Els exercicis es corregeixen per a cada persona a cegues, sense saber ni el nom de l'autor, ni tampoc l'ordre, de forma que un dels aspectes a considerar és establir l'ordre correcte en la redacció dels treballs. El primer i el segon text redactats per l'alumnat es corregeixen alhora tractant d'establir l'ordre correcte. Els corrector/res després de corregir els dos exercicis, dedicant aproximadament uns 15' a cadascun, hauria de dedicar un temps a redactar un informe de la comparació feta entre l'un i l'altre. A l'hora de corregir es desconeix quin dels dos exercicis de cada alumne va ser redactat en primer lloc.

Seguidament cal fer un informe en el que es rastregi l'existència de pensament analític. En total, a cada correcció es dedicaria aproximadament una hora. Per això hem calculat que es poden corregir uns 10 o 12 exercicis. S'entén que tothom (un membre de cada disciplina) corregeix els mateixos 10 o 12 exercicis. Després es preveia fer una sessió on poder posar en comú els resultats obtinguts en aquests informes. Per realitzar aquesta tasca s'haurà de realitzar una manipulació prèvia dels documents per preparar-los de forma que es puguin realitzar les correccions segons les condicions anteriors. En aquest sentit tots els exercicis dels que es disposa s'ordenaran de forma que s'ajuntin els parells, aquells que hagin estat redactats pels mateixos alumnes en les dues sessions realitzades a principi i a final de curs.

De forma aleatòria se n'obtidran 10 parells d'exercicis i considerem que s'han de desestimar aquells realitzats amb escriptura il·legible i els que foren redactats de forma ràpida i superficial. S'eliminarà la informació personal de l'autor o autora per que la feina de correcció sigui cega, i s'escanejaran, per facilitar la seva distribució a les persones que hagin de fer la correcció.

Aquesta activitat fou assumida pel subgrup de treball *Grup5* i la persona que la feu no s'encarregà de corregir exercicis. Una vegada estigui realitzada la correcció i feta la sessió de posada en comú, aquesta mateixa persona fou la responsable de redactar un informe final de síntesi al respecte.

Les avantatges del procediment plantejat fou que es treballen amb detall els exercicis corregits garantint que les sensibilitats i requeriments de totes les disciplines involucrades en els estudis de treball social hi són presents. Els inconvenients eren que no es corregeixen tots els exercicis, al escollir de forma aleatòria els exercicis a corregir això por donar lloc a algun tipus de desviació en els resultats. Aquelles disciplines que només tenen "representació" en el grup d'innovació per una sola persona, aquesta tindrà una dedicació més alta de treball que la resta.

La que havíem anomenat Opció B. "Quantitativa", no quedà desestimada totalment en el sentit de que en funció dels resultats del procediment escollit o d'altres elements no considerats pot ser útil o necessari recuperar aquest procediment. Atès que tenim el material disponible sempre serà possible tornar a utilitzar-lo.

Segona fase: Deliberació propostes procedimentals. Hem realitzat la discussió de les propostes realitzades pel subgrup encarregat d'aquest estudi. Les discussions s'han realitzat en sessions plenàries de tot el grup. A partir d'aquestes discussions s'ha desestimat per inviable la correcció de tots els exercicis. S'ha acordat que la correcció es faria inicialment sobre 10 parelles

d'exercicis escollides a l'atzar, sense que els correctors coneguessin ni les identitats dels alumnes, ni tan sols quin de cada parella d'exercicis s'havia redactat primer. A la vista de les dificultats captades inicialment per aplicar la rúbrica a aquesta correcció s'han corregit finalment dos parelles d'exercicis, si bé aquesta correcció l'ha realitzat tot el professorat participant en el projecte.

Tercera fase: Operativitat procediment escollit. El subgrup responsable ha elaborat una proposta d'anàlisi definitiva amb la que s'ha realitzat finalment la tasca. Aquesta proposta d'anàlisi inclou la redacció de dos formularis que cadascun dels correctors dels exercicis havien d'omplir. Els formularis incloïen elements de valoració qualitativa i quantitativa i permetien tractar les correccions de forma coherent.

Quarta fase: Correcció a cegues exercici estudiants amb la primera versió de la rúbrica.

S'ha posat a disposició dels correctors, que en principi havien de ser com a mínim un professor o professora de cada assignatura els materials necessaris per la correcció. Els textos a corregir i les fitxes on s'havia d'escriure la correcció. La persona encarregada de preparar el material, no corregia cap text, per tal de mantenir l'anonimat. Aquesta persona del grup específic dedicat a aquest estudi era la que s'encarregava de fer l'informe final.

Cinquena fase: Anàlisi dels resultats obtinguts en les correccions. S'ha redactat un informe, que s'ha exposat i discutit en sessió plenària. A partir de les conclusions obtingudes hem introduït les modificacions pertinents en la rúbrica, amb la qual cosa s'ha deixat preparada per poder-la aplicar en la prova pilot del següent curs.

d. Recursos i suports emprats

Per l'elaboració d'aquest instrument s'ha comptat amb 4 sessions plenàries de treball grup (març 2012 a abril de 2013) i 4 sessions de treball d'un subgrup de membres més reduït format pels autors d'aquest document.

Material utilitzat:

- Mostra aleatòria dels 250 exercicis realitzats a classe en el marc del projecte, per l'alumnat de Treball Social.

- Els exercicis que s'han corregit: Història Contemporània, Desigualtats i Exclusió Social, Habilitats Socials i Comunicatives, Sociologia, Conceptes Bàsics del Treball Social (n'hi ha 2) i Antropologia. També hi havia l'exercici d'Epistemologia però no l'hem considerat en estar molt incomplet i amb errates.
- Dos informes de propostes sobre com fer la correcció dels treballs escrits pels alumnes (març de 2012 i setembre de 2012) i un informe final (abril de 2013).
- Dos models de qüestionari per poder realitzar la correcció de forma coherent.
- Acta de la reunió del dia 16 de gener de 2013.

3. Resultats i conclusions

Com a valoració general dels resultats, en primer lloc cal assenyalar un primer dèficit en la realització de l'exercici. Només es disposa per a fer aquest de respostes de 6 de les 14 assignatures implicades en el projecte. 7 assignatures no van contestar i una ha estat desestimada per les raons esmentades en l'apartat anterior. Així doncs només s'ha pogut treballar amb aproximadament un 40% de les respostes possibles. Els resultats obtinguts en aquestes conclusions poden ser, per tant, esbiaixats en funció de qui ha presentat les respostes. Veure al respecte com la meitat de les respostes corresponen a assignatures no específiques del Treball Social. Per mantenir l'anonimat dels estudiants que han redactat els exercicis que hem corregit, s'han renombrat amb Germinal i l'altre Floreal.

Anàlisi quantitatiu

Malgrat les limitacions anteriors no s'ha renunciat a fer una anàlisi quantitativa dels resultats de la correcció, tot i que, atesa l'escassetat de la informació, s'ha optat per una anàlisi descriptiu simple.

En la majoria de les correccions d'exercicis apareixen dues respostes, això ho podem interpretar en termes d'indefinició en la rúbrica, o també com una utilització incorrecta d'aquesta per part del professorat que per primer cop es situa davant d'aquest instrument per fer l'avaluació de l'exercici. També hi ha qui ha manifestat que només ha assenyalat una casella però hagués volgut col·locar-ho en dues. A més, atès que els diferents nivells de la rúbrica tenen un caràcter progressiu, s'assenyala la importància de donar instruccions més precises als avaluadors perquè situïn només el nivell més alt assolit per l'estudiant en aquella activitat.

A continuació es presenta una relació dels indicadors de la rúbrica utilitzats per la correcció de l'exercici i les freqüències de puntuació (X). Cal observar que també s'han inclòs els resultats dels correctors que van assenyalar més d'un grau d'adquisició a la vegada. S'ha optat per incloure-ho donat que en la part qualitativa s'ha argumentat la confusió d'alguns indicadors perquè inclouen dos aspectes d'avaluació diferents dins el mateix ítem.

Indicadors	Grau d'adquisició			
	1	2	3	4
N1 Descomposa les situacions complexes i detecta els elements claus	X	X		
N2a Identifica les relacions entre els elements	X	X		
N2b Contextualitza	XX	XXXX	XXX	X
N3 Interpreta la informació	X	XX	X	
N4 Recomposa i presenta conclusions				

Taula 1. Taula de freqüències amb les puntuacions dels correctors utilitzant la versió 1.0

Els resultats de la taula plantegen, en especial la necessitat de revisar la classificació del nivell N2a "identifica relacions entre els elements", com així s'ha fet en la redacció final de la rúbrica.

Observem a diversos qüestionaris la existència de "no respostes", és a dir caselles que queden buides. Això és dóna especialment a la casella de N3 "Interpreta la informació", grau 4 que podem interpretar-ho com que el professorat corrector no troba l'espai adequat. Veure al respecte com en els casos que això esdevé a la casella N4, s'omple amb el grau 1 "Exposa les seves idees com a opinions sense fonamentar-les". En l'altre cas, en un dels dos parells d'exercicis corregits (el que hem anomenat Floreal), ens trobem amb que aquestes respostes "0" indiquen la dificultat de trobar en l'exercici elements suficients per valorar els diferents apartats de la rúbrica.

S'ha tractat de veure si es produïa una dispersió molt gran en les correccions a les diverses preguntes de la rúbrica. Aspecte que té a veure amb la existència del caràcter uniforme en l'avaluació del nostre alumnat, a més de donar validesa a la rúbrica. Malgrat es podia haver fet una anàlisi més acurada, la seva utilitat es relativa pel baix nombre de respostes a tractar només amb dos articles. Es pot valorar apartat a apartat, es a dir, nivell a nivell en cada cas o valorar cadascun dels exercicis corregits individualment.

Mirant nivell a nivell el primer que es constata és per una banda l'existència de dos comportaments diferents que responen a una distribució tipus campana de Gauss, que és allò previsible en aquests casos, i que es pot interpretar de dues maneres diferents. L'existència de professorat que sobrevalori els resultats, o per altra banda, l'existència de dificultats amb algun dels nivells de la rúbrica. En aquest cas, és en el N1 "descomposa les situacions complexes i detecta els elements clau" on les divergències són més grans.

L'ordre dels exercicis

Germinal estava en l'ordre correcte, tots els correctors ho van identificar i Floreal no estava en l'ordre correcte, 2 correctors ho van identificar i els altres 5 no. S'extreu la conclusió que l'exercici de Germinal era més adequat per fer l'anàlisi, doncs altres comentaris de tipus qualitatiu que hi ha en les correccions així ho assenyalen.

Anàlisi qualitatiu

Alguns dels comentaris realitzats pels correctors van el sentit següent :presència de prejudicis en el text, es percep la maduració de l'alumne, l'aportació de la seva subjectivitat com ho introduïm en la capacitat analítica?. La necessitat de considerar la gradualitat en el pas d'un valor a un altra. Sobre com es pot valorar l'existència de continguts de cada assignatura ?. L'ús de vocabulari, precís, específic, com un element positiu, malgrat normalment se n'assenyala la seva absència. Dificultats per utilitzar repertoris conceptuals i llenguatges complexos o l'estructuració del text. També es presenten les limitacions del text emprat per fer l'anàlisi sense la possibilitat per part de l'alumne d'accedir a bibliografia, fer un debat previ, o aportar-li referències acadèmiques. Sobre les limitacions de la rúbrica per aquesta mena de treballs tan breus. Sobre si la rúbrica pot tenir un valor universal, o no. Aquest és un tema important de discussió. El temps emprat pels correctors és de dos hores, tot i que destaquen que la tasca de correcció no comporta complicació. També han identificat dificultats en trobar la progressió d'un text a l'altra.

Conclusions i propostes

No es pot aplicar la rubrica a aquest exercici, es una eina massa complexa per un material que no ho és. Per tant, es proposa que la rúbrica sigui examinada amb un treball més complexa. Es posen en evidència dubtes sobre si es pot fer servir en treballs de curs els quals no hem donat instruccions detallades prèvies respecte allò que els hi estem demanant.

En relació al resultat de les correccions es procedeix a revisar la rúbrica tan a nivell de redactat com graduació del significat, especialment als indicadors N2b i N3 on s'ha detectat una major dispersió de les puntuacions dels correctors. També es posa de relleu que al professorat li resulta més senzill posar-se d'acord per assenyalar i argumenta els dèficits, que consensuar un mateix resultat quan un exercici entra dins del què podem qualificar com assolit satisfactòriament.

4. Bibliografia

- Jorba J i Casellas, E. (1996). *Estratègies i tècniques per a la gestió social de l'aula*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Institut de ciències de l'Educació.
- Yepes, M., Llobet, M. i Prat, N. (2012). Fils conductors: transversalitat docent i pensament analític a Treball Social. *VII Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació (CIDUI)*, Barcelona. 978-84-695-4073-2.

Annex. Fitxa correcció G5. Anàlisi CPA estudiant

Nom corrector/a:
Assignatura:
Data:
Document corregit: Germinal

Escrit A (segons l'ordre que hi ha al document)

Nivell	Indicadors	1	2	3	4
N1	Descomposa les situacions complexes i detecta els elements claus	Detecta parcialment els elements que componen la situació d'estudi.	Distingeix els elements significatius dels no rellevants. Describeu les relacions entre els factors (jerarquia, prioritat, causa-efecte, circularitat, dimensions, estructurals-dinàmics, manifestos-subjacentes,...)	Ordena els elements trobats i els agrupa en categories pre-establertes.	Explica i raona l'agrupació.
N2	Identifica les relacions entre els elements	Discrimina parcialment els factors que incideixen en la situació o procés.	Presenta els elements bàsics del context de la situació (temps, espai, font, posició, lloc) .	Ordena les relacions seguint algun criteri propi : similituds, cronologia, certesa, fil argumental. Cerca els principals factors (teòrics, històrics, polítics, context social i/o personals) vinculats a la situació.	Argumenta les relacions identificades entre els factors i la seva rellevància a través diverses fonts d'informació.
N2	Contextualitza	No relaciona la situació presentada amb el context.	Dóna un significat coherent a la situació.	Dóna un significat a la situació combinant, dades perspectives i fonts teòriques.	Treu conclusions de la relació entre el context i els factors identificats en la situació. Fonamenta les decisions reconeixent el lloc des d'on intepreta , i és capaç de situar-se en altres enfocaments.
N3	Interpreta la informació	Identifica la infomació que manca.	Fonamenta la teva opinió a partir de les dades, les relacions entre elles i les fonts teòriques .	Reconeix si les dades exposades permeten fer una generalització, i la fa, si s'escau.	Avalua totes les dades i relacions per arribar a conclusions. Suggereix millores, altres camins d'anàlisi, obre interrogants i identifica límits.

Escrit B (segons l'ordre que hi ha al document)

Nivell	Indicadors	1	2	3	4
N1	Descomposa les situacions complexes i detecta els elements claus	Detecta parcialment els elements que componen la situació d'estudi.	Distingeix els elements significatius dels no rellevants. Describeu les relacions entre els factors (jerarquia, prioritat, causa-efecte, circularitat, dimensions, estructurals-dinàmics, manifestos-subjacentes,...)	Ordena els elements trobats i els agrupa en categories pre-establertes.	Explica i raona l'agrupació.
N2	Identifica les relacions entre els elements	Discrimina parcialment els factors que incideixen en la situació o procés.	Presenta els elements bàsics del context de la situació (temps, espai, font, posició, lloc) .	Ordena les relacions seguint algun criteri propi : similituds, cronologia, certesa, fil argumental. Cerca els principals factors (teòrics, històrics, polítics, context social i/o personals) vinculats a la situació.	Argumenta les relacions identificades entre els factors i la seva rellevància a través diverses fonts d'informació.
N2	Contextualitza	No relaciona la situació presentada amb el context.	Dóna un significat coherent a la situació.	Dóna un significat a la situació combinant, dades perspectives i fonts teòriques.	Treu conclusions de la relació entre el context i els factors identificats en la situació.

				situació.	
N3	Interpreta la informació	Identifica la informació que manca.	Dóna un significat coherent a la situació.	Dóna un significat a la situació combinant, dades perspectives i fonts teòriques.	Fonamenta les decisions reconeixent el lloc des d'on intepreta , i és capaç de situar-se en altres enfocaments. Avalua totes les dades i relacions per arribar a conclusions. Suggereix millores, altres camins d'anàlisi, obre interrogants i identifica limits.
N4	Recomposa i presenta conclusions	Exposa les seves idees com a opinions sense fonamentar-les.	Fonamenta la teva opinió a partir de les dades, les relacions entre elles i les fonts teòriques .	Reconeix si les dades exposades permeten fer una generalització, i la fa, si s'escau.	
Estan els documents A i B en l'ordre correcte: (Si o No)					
Comentari a Germinal:					

La fitxa per corregir Floreal era idèntica. Només canviava el nom.

Fitxa correcció G5. Anàlisi CPA estudiant, valoración general

Nom corrector/a; correctors/es:

Assignatura:

Data:

Comentari general:

